

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ ÇEVRE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF SECONDARY SCHOOL TURKISH COURSE BOOKS IN TERMS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

Abdurrahman ALTUN

MEB, altun6333@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-3350-1391>

Nesrin KURT

MEB, nfkurt3333@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9164-2874>

Şebnem ALTUN

MEB, sebnemsarapaltun@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-3116-4278>

Fatih KURT

MEB, fnkurt33@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6706-076X>

ÖZET

Çevre eğitimi, bireylerin çevreye karşı bilinçli, duyarlı ve sorumlu bir tutum geliştirmelerini hedefleyen önemli bir eğitim alanıdır. Doğal kaynakların hızla tükenmesi, iklim değişikliği, kirlilik ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi günümüzün küresel çevre sorunları, çevre eğitiminin gerekliliğini daha da artırmaktadır. Çevre eğitimi, bireylerin çevresel sorunları anlamalarını, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmelerini ve sürdürülebilir bir yaşam biçimi benimsemelerini teşvik eder. Çocukluk ve gençlik döneminde kazanılan çevre bilinci, bireylerin gelecekteki tutum ve davranışlarını şekillendirerek daha sağlıklı bir çevre ve toplum oluşumuna katkı sağlar. Bu nedenle, çevre eğitimi yalnızca fen bilimleri gibi doğrudan ilişkili derslerde değil, aynı zamanda Türkçe gibi dil ve edebiyat derslerinde de ele alınmalı ve her dersin içeriğine entegre edilerek öğrencilere kazandırılmalıdır. Türkçe ders kitapları, öğrencilerin çevre eğitimi ile ilgili kazanım, beceri ve değerleri edinmesinde etkili bir eğitim materyali olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de ortaokul müfredatında çevre eğitimi başlığı altında ortak bir ders bulunmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6., 7. ve 8. Sınıflarda seçmeli olarak sunulan “Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği” dersinin seçilme oranı ise oldukça düşük düzeydedir. Bu araştırma, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında MEB’e bağlı ortaokul 5.6.7.ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarında çevre eğitimi ve çevre konularının nasıl ele alındığını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesi tekniği kullanılarak çevre eğitimi içerikleri kapsamlı bir şekilde sınıflar ve temalar düzeyinde irdelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre 5. sınıf Türkçe ders kitabında çevre bilincini geliştirmeye yönelik içerikler yer almazken, diğer sınıf düzeylerinde “Doğa ve Evren” teması içerisinde yer aldığı görülmüştür. 6.sınıf Türkçe ders kitabı 207 sayfa ile diğer kitaplardan daha kısa olmasına rağmen %32,7 ile çevre eğitimine en fazla yer veren içeriğe sahip olması açısından dikkat çekmektedir. Çalışmanın sonucunda çevre konularına özellikle 6., 7. ve 8. sınıf kitaplarında yer verildiği, ancak bu içeriklerin de daha kapsamlı ve etkili bir şekilde sunulması gerektiği belirlenmiştir. Öğrencilerin çevreye karşı sorumluluklarını yalnızca bireysel bir yükümlülük olarak değil, toplumsal ve kültürel bir sorumluluk olarak görmeleri gerektiği vurgulanmalıdır. Özellikle Türkçe ders kitaplarının 5.sınıftan itibaren tüm sınıflar düzeyinde içerikler ve etkinliklerle güçlendirilmesi, çevre eğitiminin etkinliğini artırmada önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevre, Eğitim, Türkçe Ders Kitabı

ABSTRACT

Environmental education is an important field of education that aims to help individuals develop a conscious, sensitive and responsible attitude towards the environment. Today's global environmental problems such as the rapid depletion of natural resources, climate change, pollution and loss of biodiversity further increase the necessity of environmental education. Environmental education encourages individuals to understand environmental problems, develop solutions for these problems and adopt a sustainable lifestyle. Environmental awareness gained during childhood and adolescence shapes individuals' future attitudes and behaviors, contributing to the formation of a healthier environment and society. Therefore, environmental education should be addressed not only in directly related courses such as science, but also in language and literature courses such as Turkish, and should be integrated into the content of each course and taught to students. Turkish textbooks stand out as an effective educational material in students' acquisition of environmental education-related gains, skills and values. There is no common course under the title of environmental education in the secondary school curriculum in Turkey. The selection rate of the "Environmental Education and Climate Change" course, which is offered as an elective in 6th, 7th and 8th grades of middle schools and Imam Hatip middle schools affiliated to the Ministry of National Education (MEB), is quite low. This research aims to examine how environmental education and environmental issues are addressed in 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks of middle schools affiliated to the MEB in the 2024-2025 academic year. In the research, environmental education contents were examined comprehensively at the level of classes and themes by using the qualitative research method and document review technique. According to the findings of the research, while the 5th grade Turkish textbook does not include content aimed at developing environmental awareness, it was seen that it was included in the theme of "Nature and Universe" at other grade levels. Although the 6th grade Turkish textbook is shorter than the other books with 207 pages, it draws attention in terms of having the content that gives the most place to environmental education with 32.7%. As a result of the study, it was determined that environmental issues were included especially in the 6th, 7th and 8th grade textbooks, but that these contents should be presented in a more comprehensive and effective way. It should be emphasized that students should see their responsibility towards the environment not only as an individual obligation but also as a social and cultural responsibility. In particular, strengthening Turkish textbooks with content and activities at all grade levels starting from the 5th grade is considered an important step in increasing the effectiveness of environmental education.

Keywords: Environment, Education, Turkish Course Book

GİRİŞ

Çevre eğitimi, bireylerin çevresel sorunlar karşısında duyarlı, bilinçli ve sorumlu bir yaklaşım geliştirmelerini hedefleyen önemli bir eğitim alanıdır. Günümüzde hızla tükenen doğal kaynaklar, iklim değişikliği, kirlilik ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi küresel çevre sorunları, çevre eğitimi daha da kritik hale getirmektedir. Çevre eğitimi, yalnızca çevresel sorunları anlamayı değil, aynı zamanda bu sorunlarla başa çıkmak için çözümler geliştirmeyi ve sürdürülebilir yaşam biçimlerini benimsemeyi teşvik eder (Mayer, 2018). Bu bağlamda, çocukluk ve gençlik döneminde kazanılan çevre bilinci, bireylerin gelecekteki çevreye dair tutum ve davranışlarını şekillendirir, dolayısıyla daha sağlıklı bir toplum ve çevre için katkı sağlar (Stevenson, 2019).

Çevre eğitimi, fen bilimleri gibi doğrudan ilişkilendirilen derslerin dışında, dil ve edebiyat derslerinde de ele alınmalıdır. Türkçe ders kitapları, çevre eğitimi ile ilgili kazanım, beceri ve değerlerin edinilmesinde etkili bir eğitim materyali olarak öne çıkmaktadır. Türkiye’de, Ortaokul müfredatında çevre eğitimi başlığı altında spesifik bir ders bulunmamakta, ancak “Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği” dersine seçmeli olarak yer verilmektedir. Bu dersin seçilme oranı ise, öğrencilerin çevre bilinci kazanmaları için sınırlı bir fırsat yaratmaktadır (Yıldız, 2020).

Bu araştırma, 2024-2025 eğitim öğretim yılı itibariyle Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında çevre eğitimi ve çevre temalarının nasıl işlendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesi tekniğiyle yapılan bu çalışmada, Türkçe ders kitaplarındaki çevre içerikleri sınıflar ve temalar bazında ele alınarak, çevre eğitiminin kapsamı ve etkinliği değerlendirilecektir. Araştırma bulguları, çevre eğitimine özellikle 6., 7. ve 8. sınıf kitaplarında yer verildiğini ancak bu içeriklerin daha kapsamlı ve etkili bir şekilde sunulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin çevreye karşı sorumluluklarını sadece bireysel bir yükümlülük olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk olarak görmeleri gerektiği vurgulanmalıdır. Türkçe ders kitaplarının her sınıf düzeyinde güçlendirilmesi, çevre bilincinin yaygınlaşmasında önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ortaokul Türkçe ders kitaplarının çevre eğitimi açısından incelenmesini amaçlayan nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada, çevre eğitimi temalarının kitaplarda ne şekilde ve hangi kapsamda ele alındığını belirlemek için doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006), doküman incelemesini, araştırılan olgu ve olaylarla ilgili bilgi sağlayan yazılı materyallerin sistematik bir şekilde analiz edilmesi olarak tanımlamaktadır.

Veri Kaynakları

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı ortaokullarda 2024-2025 eğitim öğretim yılı boyunca kullanılan 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırma, çevre eğitimi ve çevre temalarının Türkçe ders kitaplarındaki yerini incelemeyi amaçladığı için, seçilen örneklem de bu sınıflara ait Türkçe ders kitaplarından oluşmaktadır. Türkçe ders kitaplarında çevre eğitimi ve çevre ile ilgili temaların ele alındığı içerikler, araştırmanın inceleme birimi olarak belirlenmiştir.

Örneklem, 2024-2025 eğitim öğretim yılı için MEB tarafından onaylı 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından seçilen kitaplarla sınırlı tutulmuştur. Bu kitaplar, farklı yayınevlerinden temin edilmiş ve araştırma kapsamında kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler, 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının içeriği incelenerek toplanmıştır. Kitaplar, çevre eğitimi temaları açısından taranmış ve her bir sınıf düzeyine ait çevreyle ilgili kavramlar, temalar ve ders içeriği öğeleri sistematik bir şekilde belirlenmiştir. Her bir sınıf düzeyine ait Türkçe ders kitapları, çevre eğitimi ve çevre temaları açısından dikkatlice incelenmiştir. Bu süreçte, kitaplarda yer alan metinler, etkinlikler, görseller ve konu başlıkları taranmıştır. Kitaplardaki çevreye dair kavramlar, temalar, görseller, sorular ve etkinlikler belirlenmiş irdelenmiştir. Bu içerikler, çevre bilincini geliştirme amacını taşıyan materyaller ile ilişkilendirilerek dağılımı belirlenmeye çalışılmıştır. Kitapların incelenmesi sırasında,

çevre temaları, çevre bilinci, doğal kaynaklar, sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği gibi çevresel öğelerle ilişkili ifade ve içeriğe göre kitaplar değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

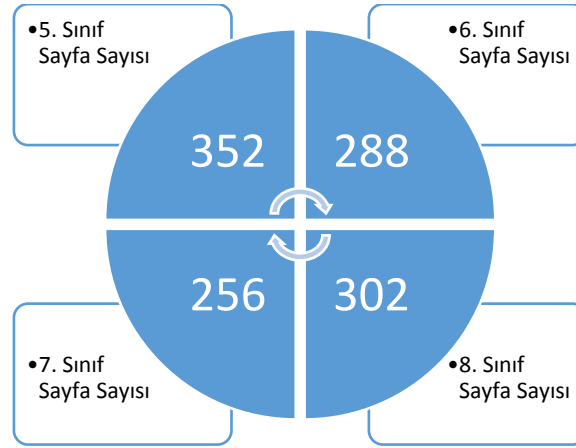
Veri analizi, nitel içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. İçerik analizi, kitapların çevre eğitimi açısından sunduğu materyallerin kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlamıştır. Bu analiz sürecinde, Türkçe ders kitaplarında yer alan çevre temalarına dair tüm içerikler, bu çevre teması başlıkları altında çevre bilincinin gelişimine katkı sağlayacak metin, görsel ve etkinlikler için de yapılmıştır. Ayrıca kitaplarda ele alınan çevre ilgili temaları, çevre bilincini oluşturma, çevre sorunları hakkında farkındalık yaratma ve sürdürülebilirlik gibi alt başlıklarla ilişkilendirilerek sınıflar düzeyinde ele alınmıştır. Her sınıf düzeyindeki kitapların çevre temalarını kapsama oranı, yer verilen içeriğin kalitesi ve etkinliği incelenerek yorumlanmıştır. Bununla birlikte, kitaplarda çevre eğitiminin ne kadar kapsamlı ve derinlemesine işlendiği konusunda bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda 5., 6., 7. ve 8. sınıf kitapları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiş, her sınıf düzeyindeki kitapların çevre eğitimi içeriği açısından tartışılmıştır. Bu şekilde elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak çevre eğitimi konusunda Türkçe ders kitaplarında ne ölçüde ve nasıl bir yaklaşım benimsendiğini ortaya koymaktadır.

BULGULAR

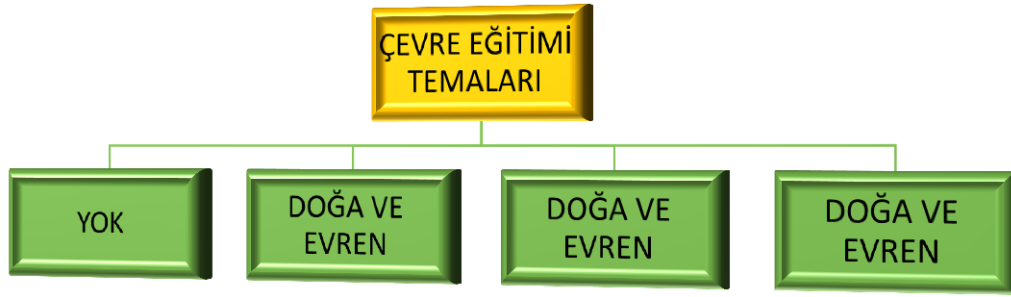
Bu çalışmanın bulgular kısmında, Türkiye'deki Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) onaylı 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının çevre eğitimi ve çevre temaları açısından nasıl bir içeriğe sahip olduğu sunulmuştur. Araştırma kapsamında, nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak bu kitaplarda yer alan çevreye dair kavramlar, metinler, etkinlikler ve görseller sistematik bir şekilde değerlendirilmiştir. Her sınıf düzeyine ait kitaplar, çevre bilinci oluşturma, çevre sorunlarına farkındalık kazandırma ve sürdürülebilirlik temalarını ele alma düzeyleri açısından karşılaştırılmıştır. Bu bölümde, elde edilen veriler ışığında, Türkçe ders kitaplarının çevre eğitimi konusundaki kapsamı, içeriği ve etkinliği detaylı olarak analiz edilmiş ve her sınıf düzeyindeki kitapların güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmiştir. Bulgular, çevre eğitiminin mevcut müfredatta ne ölçüde yer aldığını ve öğrencilere çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik materyallerin nasıl sunulduğunu irdelenmiştir.

Tablo 1. 5.-6-7-8. Sınıf Ortaokul Ve İmam-Hatip Ortaokulu Türkçe Kitaplarındaki Toplam Tema Sayıları

Sınıflar	Toplam Tema Sayısı
5. Sınıf	6
6. Sınıf	8
7. Sınıf	8
8. Sınıf	8

Görsel 1. 5.-6-7-8. Sınıf Ortaokul Ve İmam-Hatip Ortaokulu Türkçe Kitaplarındaki Toplam Sayfa Sayıları

Görsel 2. 5.-6-7-8. Sınıf Ortaokul Ve İmam-Hatip Ortaokulu Türkçe Kitaplarındaki Temalar

6. Sınıf Çevre ve Sürdürülebilir Temaları: Doğa ve EVREN Temasında 22 bölüm bulunmaktadır.
7. Sınıf Çevre ve Sürdürülebilir Temaları: Doğa ve EVREN 11 bölüm bulunmaktadır.
8. Sınıf Çevre ve Sürdürülebilir Temaları: Doğa ve EVREN 7 bölüm bulunmaktadır.
5. Sınıf Çevre ve Sürdürülebilir Temaları: Tema Yoktur.

Görsel 3. 5.-6-7-8. Sınıf Ortaokul Ve İmam-Hatip Ortaokulu Türkçe Kitaplarındaki Çevre Eğitimi Okuma ve Etkinlik Sayıları

Tablolarda, 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki toplam sayfa sayıları ve çevre eğitimi temaları (“Doğa ve Evren”) incelenmiştir. Verilere göre, 5. sınıfta çevre eğitimi temasına yer verilmezken (0 bölüm), 6. sınıfta 22, 7. sınıfta 11 ve 8. sınıfta 7 bölüm yer almaktadır. Bu durum, çevre eğitimi içeriklerinin sınıf seviyeleri yükseldikçe azalma eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, toplam sayfa sayıları sırasıyla 352 (5. sınıf), 288 (6. sınıf), 256 (7. sınıf) ve 302 (8. sınıf) olarak belirtilmiştir. Bu bulgular, çevre eğitiminin Türkçe müfredatında yeterince bütüncül bir şekilde ele alınmadığını göstermektedir. Nitekim çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik, öğrencilere erken yaşlardan

itibaren kazandırılması gereken kritik bir farkındalık alanıdır (UNESCO, 2020). Bu sonuçlar, müfredatta çevre temalarının artırılması gerektiğine işaret etmektedir.

6. Sınıf Türkçe Kitabı:

GÜZ PATİKALARI

İlk keşfimdi Abant, ilk göz ağrım... Zümrüt yeşili ormanlarla kaplı Bolu Dağı'nda yükselirken çocukça bir sevinç kaplamıştı içimi. Ciğerlerime, orman nemiyle harmanlanmış nefes kesen bir koku dolmuştu. Osmanlı saraylarına giren ziyaretçilerin genizleri yanarmış ya çiçek kokusundan, Bolu da öyle karşılaşmıştı beni. Genzim yanmıştı yeşilin kokusundan. Sabahın ilk saatlerinde, köy minibüslerinin beklediği garajın çay ocağında sıcacık bir bardak çayla dindirmiştım titrememi. Gün ışırken hareket eden minibüs beni Abant Gölü'ne getirmişti nihayet. Araçtan inip göl kıyısına yaklaştığımda bu sefer heyecandan bacaklarım titriyordu. Dağları saran ormanların ortasında masmavi gölün büyüüne kapılıp gitmiştim. Göl kıyısında turlayan faytonların sesi, cıvıllı cıvıllı kuş sesleri öylesine sarmıştı ki beni.

O gün, siyah iri benekleri, gümüş gibi parlayan pullarıyla ilk alabalığımı tutmuşum Abant'tan. Göl yüzeyinde her esintiyle dans eden beyaz nilüferleri ilk burada görmüştüm, ilk çadırımı kurmuşum kıyısına. İlk yalnız gecemi geçirmiştim kamp ateşinin başında. Sabah köylülerden aldığım beyaz peynir ve yaban çileği reçelini sıcacık köy ekmeğine katk etmiştim. Tatlı suya dalıp akvaryum kadar temiz

Şekil 1. Güz Patikaları metni (Yıldırım Şen, 2024).

Temanın ilk metni olan Güz Patikaları Bolu'daki Abant Milli Parkı ve çevresindeki yaylalara yapılan geziyi anlatan bir gezi yazısı örneğidir. Abant'ın zümrüt yeşili ormanları, bol oksijeni, ağaçların kokusu, gölün maviliği, göldeki alabalıklar ve beyaz nilüferlerden bahsedilerek Abant Milli Parkı'nın doğal çevresi bir tablo gibi zihinde canlandırılmaktadır. Bu metin, Abant Milli Parkı'nın doğal güzelliklerini gözler önüne sererek, öğrencilerde doğaya karşı bir sempati uyandırmayı amaçlıyor. Ayrıca, çevre eğitiminin ve milli parkların korunmasının ne denli önemli olduğunu vurgulayarak, öğrencilere bu konuda farkındalık kazandırıyor.

sularını, balıklarını izlemiştim Abant'ın. Sonrasında da arkası kesilmedi Abant ziyaretlerimin. Her defasında benim için yeni olan bir köşesini keşfettim mavi gölün. Bu defa sonbaharın renkleriyle harmanlanmış ormanda birkaç gün geçirerek yaylalarını keşfetmekti amacım.

Mavi Gölün Yaylaları

Sabahın ilk ışıklarıyla ulaşmıştım mavi gölün kıyısına. Koyu yeşil köknarların arasına serpilmiş kayın ağaçları, yavaş yavaş düşen, sağa sola uçuşan yapraklar, hüznü ve sevinci aynı anda yaşıyor insana. Abant güzün renklerine bezeniyor...

Samat, Abant'ın en tanınmış yaylası. Bakkalı, ahşap camisi, kimi ağaçtan kimi briketten yapılmış evleriyle küçük, şirin bir köyü andırıyor. Göle yakın olması nedeniyle faytonculuk ek bir uğraş olmuş Samatlılar için. Bu yüzden, kışı burada geçirenler de oluyor. Buz gibi kaynak suyuyla susuzluğumu giderip kâh kestirme patikayı kâh yolu takip ederek yirmi dakikalık bir yürüyüşle civardaki büyük yaylalardan Bulanık'a ulaşıyorum. Yaylada hummalı bir faaliyet: Ormandan kesilen kerestelik ağaçların artıkları köylülere dağıtılmış, onlar da odunlarını traktörlere yükleyip evlerine taşımakla meşgul. Diğer tarafta bir koyun sürüsü ağır ağır hareket ediyor...

Yağmur Eşliğinde Derin Bir Uyku

Bulanık, Samat, Dereköy Yaylaları Mudurnu'nun köylerine bağlı üç yayla. Yaz aylarında yaylalarda otlatılan sürüler kışa doğru yavaş yavaş köylere iniyor, yaylalar sessiz ve serin bir mevsim için yalnız kalıyor. Bu civardaki en yüksek tepeye kurulu televizyon vericisinin hemen aşağısında Dereköy Yaylası yer alıyor. Koyun yetiştiriciliği, çevredeki bütün yaylalarda olduğu gibi Dereköylülerin de en önemli geçim kaynağı.

Saatin oldukça ilerlediğini fark edince tekrar tepeye yönelip gün batımını seyretmek üzere zirvedeki yerimi alıyorum. Karşımda Bolu Dağlarından gelen, güneşin kızıla boyadığı büyük bulut kütleleri, bendi yıkılmış baraj gibi dağların üzerinden aşağıya, Mudurnu Ovası'na akıyor. Gecenin karanlık perdesi çekilip gösterinin sona ermesiyle fenerimin ışığında geldiğim yoldan Bulanık'a geri dönüyorum. Sabahki hareketten eser yok, yayla âdeta terk edilmiş gibi. Daha önce sırt çantamı koyduğum yayla evinin bahçesine çadırımı kurduktan sonra gökte asılı kandiller gibi göz kırpan yıldızları seyrederek tatlı yorgunluğuma teslim oluyorum. Köpekler ve ara sıra öten puhu kuşları, çekirgelerin sesleriyle birlikte geceyi daha da unutulmaz kılmaya başlıyor. Bir anda boğuk bir kurt uluması yankılanıyor dağlarda. Uluma tüm seslere bir anda son veriyor. Artık gecenin tek sesi kamp ateşinde çıtırdayan odunlarınki. Kapkara yağmur bulutları yıldızları örttüğünde çadıra girip uykuya dalmanın vakti de geliyor. Az sonra yağmurun eşliğinde derin bir uykuya dalıyorum.

Beyaz Şapkalı Hoş Kokulu Mantarlar

Sabah, soğuk ve sisli bir güne uyanıyorum. Bugünkü hedefimse Sinekli ve Sakarca yaylaları. Abant Gölü'ne hiç uğramadan, orman içerisinden giden kestirme bir patikayı tarif ediyor yolda karşılaştığım bir dede, yabani mantarlardan toplarken. Hangi mantarlardan topladığını soruyorum. "Bak, bu kanlıca." diyor, hafif turuncu bir mantarı göstererek. "Pek hoş kokar, su kenarlarındaki kayın ağaçlarının altında bulursun onları." Hafif bir turunçgil kokusu geliyor mantarlardan. Rengi ve kokusuyla nefis görünüyorlar...

Bulanık ve Samat yaylalarından gelen suların oluşturduğu dereyi takip eden patikadan ilerliyorum. Ağaçların arasındaki en hafif çitirtiyi bile kaçırılmak için çaba sarf etmeme rağmen, ormanın derinliklerinden gelen birkaç dal kırılmasından başka bir şey duyulmuyor. Geyiklerin

Şekil 2. Güz Patikaları metni (Yıldırım Şen, 2024).

"Samat, Abant'ın en tanınmış yaylasıdır. Büyük yaylalardan Bulanık'a ulaşıyorum." ifadesi, Bulanık, Samat ve Dereköy yaylalarının Mudurnu'nun önemli yaylaları olduğunu vurgulayarak, öğrencilere bölgenin coğrafi konumu hakkında değerli bilgiler sunuyor. Bu tür bilgiler, çevre eğitimi açısından büyük bir önem taşıyor.

Bu bölümde Abant'ın nasıl bir doğal çevreye sahip olduğu belirtiliyor. Güzün oraya seyahat etmek isteyenlerin ne ile karşılaşacakları belirtilmiş oluyor. "Samat Abant'ın en tanınmış yaylası, büyük yaylalardan Bulanık'a ulaşıyorum." ifadesi; Bulanık, Samat, Dereköy yaylaları Mudurnu'nun yaylaları ifadesi öğrencilere bölgenin coğrafi konumu hakkında bilgi vermektedir. Bu tür bilgiler, çevre eğitimi açısından büyük bir önem taşıyor.

"Kanlıca mantarı su kenarlarında ve kayın ağaçlarının gölgesinde yetişir." ifadesi, yöreye özgü bitki türleri hakkında bilgi sunar. Ayrıca, bölgede kurtlar ve geyiklerin varlığı belirtilerek, hangi tür hayvanların yaşadığına dair bilgiler verilmektedir.

Geyikleri göremedim.

Şekil 3. Güz Patikaları metni (Yıldırım Şen, 2024).

“Geyikleri göremedim.” ifadesi, nadir bulunan ve nesli tükenmekte olan bu türün karşı karşıya kaldığı tehlikelere ve korunma gerekliliğine dikkat çeker. Bu durum, öğrencilere geyiklerin karşı karşıya olduğu tehditler hakkında farkındalık kazandırmayı amaçlarken, çevre eğitimi ve sürdürülebilirliğin önemine de vurgu yapar

Metnin devamındaki sözlük çalışmasında çevreye ait terimlerin bulmaca şeklinde sunulması çevre eğitimi desteklemektedir.

► Aşağıdaki fotoğrafları inceleyiniz. Bu fotoğrafların ülkemizde nerelere ait olabileceğini tahmin ediniz. Tahminlerinizi fotoğrafların altına yazarak bu fotoğrafların sizde uyandırdığı hayalleri, duyguları, düşünceleri ve izlenimleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 4. Güz Patikaları metni, Konuşalım Anlatalım (Yıldırım Şen, 2024).

Milli parklar koruma altında olan eşsiz güzelliklere sahip doğal çevrelerdir. Bu alanların korunması ve gelecek nesillere aktarılması sürdürülebilir bir çevre açısından çok önemlidir. Bu bölümde ülkemizdeki milli parklar görsellerine yer verilmiştir. Bu yerlerin nerelere ait olduğu tahmin edilmesi istenilerek bu yerlerin coğrafi konumlarının bilinmesi sağlanmıştır. Milli parkların doğal çevrelerine ve bunların bulunduğu konumlara dikkat çekilmiştir. Bu durum sürdürülebilir bir çevrenin devamının sağlanması gerektiği mesajını içermektedir.

Araştırılmalı, Hazırlanmalı

- ➡ Yaşadığınız çevreyi gözlemleyiniz ve bu bölgedeki çevre sorunlarını belirleyiniz.
- ➡ Sınıfınıza çarpık kentleşme, çevre kirliliği, çevrenin korunmasıyla ilgili görseller ve afişler getiriniz.

Şekil 5. Güz Patikaları metni, Düşünelim Yazalım (Yıldırım Şen, 2024).

Nemrut Dağı, çevresel sürdürülebilirliğin önemini ön plana çıkaran bir bölgedir. MÖ 60'lı yıllardan günümüze kadar varlığını sürdüren Nemrut Dağı Milli Parkı, korunması gereken değerli bir mirastır. Bu parkın korunması gerektiği mesajı, çevresel sürdürülebilirliğin önemini vurgulamaktadır.

“Araştırılmalı, Hazırlanmalı” bölümünde yer alan sorular, çevre sorunlarına ve çarpık kentleşmeye dikkat çekiyor. Bu sorular, kentleşme, çevre kirliliği ve çevrenin korunması konularında çevre eğitimini desteklemektedir.

- ➡ Aşağıdaki görsellerle ilgili aklınıza ilk neler geliyor?

Şekil 6. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni (Yıldırım Şen, 2024).

Tek katlı bahçeli bir ev ile çok katlı bir apartmanın karşılaştırıldığı görseller kullanılmıştır. Tek katlı evlerin oyun bahçesinin olması ve sürdürülebilir bir çevreye sahip olduğu anlatılmaktadır. Çok katlı binaların aileler için uygun olmadığı mesajı verilmektedir. Apartmanın üzerinde telefon vericilerinin olması, oyun alanlarının az olması dezavantaj olarak gösterilmektedir.

Şekil 7. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Okuyalım (Yıldırım Şen, 2024).

Çok katlı evlerin yapılmasıyla insanların sulardan, topraktan, ağaçlardan, doğal çevreden uzak kaldığı belirtilmiş, sürdürülebilir bir çevrenin olmadığı ifade edilmektedir.

► Şairin aşağıdaki dizelerde ne anlatmak istediğini belirtiniz.

Evleri yüksek kurdular.
Cama, betona boğdular.
Sular aşağıda kaldı Aşağıda kaldı ağaçlar.

98

Şekil 8. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Evlerin yüksek katlı olmasının, çarpık bir çevrenin oluşmasına ve insanların sevdiklerinden uzak kalmasına yol açtığı mesajı verilmektedir.

► Aşağıdaki cümleyi şiirin içeriğinden hareketle tamamlayınız.

Şiirin konusu kentleşmenin getirdiği sorunlardır çünkü

Şekil 9. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Kentleşmenin getirdiği sorunların neler olduğunu düşünmeye yönelik metin tamamlama etkinliği çevre eğitimi açısından farkındalık oluşturmaktadır.

Çarpık kentleşme, insanları yeşil bir çevreden ve dostluklardan uzaklaştırmıştır.

Şekil 10. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Ülkemizin de büyük bir problemi olan çarpık kentleşmenin çevreye zarar verdiği gibi sosyal alanda da zarar verdiğiinden bahsedilmektedir. Sürdürülebilir bir çevreyle insanların daha mutlu olacağı mesajı verilmektedir.

- Aşağıdaki karikatürlerin vermek istediği mesajları düşününüz. Bu mesajlara katılıp katılmadığınızı nedenleriyle açıklayınız. Daha sonra karikatürlerden ve okuduğunuz şiirden hareketle büyük şehirlerde yaşanan sorunlar hakkındaki duygularınızı ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Makhmudjon ESHONKULOV (Mahmudcan EŞANKULO) (Özbekistan, 2018)

Ahmad Reza SOHRABI (İran, 2014)

Şekil 11. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Yoğun nüfuslu bölgelerin yaşadığı çevre sorunları iki karikatürle anlatılıyor. Doğal çevrenin betonlarla kaplanıp yüksek katlı binaların inşa edilmesi, şehirdeki kalabalık ve çocuklar için oyun alanlarının yok olması eleştiriliyor. Ayrıca şehir hayatının getirdiği zaman sıkıntısı, çocukların doğal ortamda oyun oynayamamasına neden oluyor. Bu durum, doğal çevrenin korunması ve bu gerekliliğin önemini vurguluyor.

Çocuklar Kapalı Alanda Kalmaya Mecbur Ediliyor

A., “Çocuklar hem tatil hem okul döneminde kapalı alanda kalmaya mecbur ediliyor. Yeterince hareket özgürlüğü bulamayan çocuklarda obezite, D vitamini eksikliği, bağışıklık sisteminin baskılanması, genel ağ bağımlılığı, öz güven eksikliği ve pek çok ruhsal problem görülebiliyor.” dedi.

Şekil 12. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Şehir hayatının çevre üzerindeki olumsuz etkileri, çocukların sosyalleşmesini engelleyerek sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Sürdürülebilir bir çevrede yaşayamayan çocuklarda psikolojik rahatsızlıklar gelişmektedir. Bu ifadelerle, çocukların doğal bir çevrede daha mutlu ve sağlıklı olacakları vurgulanmaktadır.

- ➡ Aşağıdaki broşürden hareketle çevre sorunlarının azalması için alınabilecek önlemler konusundaki duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız. Konuşurken uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanmaya özen gösteriniz.

Şekil 13. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Konuşalım Anlatalım(Yıldırım Şen, 2024).

Sürdürülebilir bir çevrenin önemini vurgulayan ve değerli istatistiksel bilgiler içeren bu metin, çevrenin korunmasının gerekliliğini rakamlarla net bir şekilde ortaya koymaktadır.

- ➡ Masallardaki gibi elinizde sihirli bir değnek olsaydı kentlerde yaşanan hangi sorunları çözerdiniz? Bu konuyla ilgili düşüncelerinizi defterinize yazınız. Düşüncelerinizi şiir, hikâye, masal veya bilgilendirici metin türlerinden biriyle ifade edebilirsiniz.

Şekil 14. Yüksek Evde Oturanların Türküsü metni, Düşünelim Yazalım (Yıldırım Şen, 2024).

Öğrencilerden çevre sorunları üzerinde düşünmeleri ve bu konuda duyarlı olmaları beklenmektedir. Çevredeki sorunları fark ederek, bu sorunların çözümüne yönelik neler yapılabileceğini sorgulamaları teşvik edilmiştir. Böylece, sürdürülebilir bir çevre için farkındalık oluşturulmuştur.

► Aşağıdaki metni okuyunuz ve metinle ilgili soruları cevaplayınız.

SON KUŞLAR

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük, sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Sait Faik ABASIYANIK
(Kısaltılmıştır.)

- Yazarın gelecekle ilgili kaygısı nedir?
- Yazar gibi sizin de bu tür kaygılarınız oluyor mu? Neden?

Şekil 15. Sığırcık Kayası (Yıldırım Şen, 2024).

Metinde, bir gün gökyüzünde kuşların ve yol kenarında toprağın koyu yeşil saçlarının kaybolabileceği vurgulanarak çevresel sorunlara dikkat çekilmektedir. Bu durum, gelecek nesillere iyi bir çevre bırakmanın önemini vurgulamakta ve sürdürülebilir bir çevrenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

— Ağa, ağa ağzını değil, gözünü aç da Kuruöz köyüne bak. Bir Kuruöz'e bir de bizim köyümüze bak. Ala sığırcıkların korkusuna tüm çekirgeler bizim köyün üstüne yağdı. Sığırcıklar Kuruöz'ü ordu olup korudular. Çekirgeleri yaklaştırmadılar. Senin acımasızca kovduğun sığırcıklar, diye bağırdı...

Hasan KIYAFET
(Kısaltılmıştır.)

Şekil 16. Sığırcık Kayası (Yıldırım Şen, 2024).

Metinde, köyün ağasının sığırcıkları köyden kovmasıyla birlikte çekirgelerin köyü istila edip tüm bitkileri yemesi sonucu büyük bir çevre felaketi yaşandığı anlatılmaktadır. Köylüler, ağanın sığırcıkları köyden kovduğu için ona serzenişte bulunur. Çünkü sığırcıklar çekirgeleri yemekte ve sığırcıkların bulunduğu yerlere çekirgeler gelmemektedir. Bu olay, doğal dengenin bozulmaması gerektiği mesajını vurgulamaktadır.

► Okuduğunuz metinde Hasan Ağa sığırcıkları köyden uzaklaştırarak doğal dengenin bozulmasına sebep olmuş ve köy çekirgelerin istilasına uğramıştır. "Doğal dengenin bozulması ne demektir?" sorusu üzerine düşününüz ve doğal dengenin korunmasına katkı sağlayan üç hayvan belirleyip örnekteki gibi açıklayınız. İlgili yerlere belirlediğiniz hayvanların resimlerini çizebilir veya fotoğraflarını yapıştırabilirsiniz.

Arılar, bal yapmanın yanı sıra tozlaşmayı da sağlar. Tozlaşma, bitkilerin yaşamını etkileyen önemli bir faktördür. İnsanları ve hayvanları besleyen bitkiler tozlaşma ile var olabilir. Arıların zarar görmesi, bitkilerin de zarar görmesi anlamına gelmektedir.

Şekil 17. Sığırcık Kayası, Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Sürdürülebilir bir çevre için doğal dengenin korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Doğal dengenin devamını sağlayan sistemin çalışanlarının araştırılması, çevre eğitimi açısından önemli bir yöntem olarak sunulmaktadır.

Görseldeki arının, bitkiler arasında tozlaşmayı sağladığı vurgulanmaktadır. Arıların zarar görmesinin bitkilere de zarar vereceği belirtilerek, doğada bitkiler ve hayvanlar arasında

sıkı bir işbirliği ve bağımlılık olduğu mesajı verilmektedir. Bu durum, çevrenin tüm bileşenleriyle birlikte korunması gerektiğini düşündürmektedir.

3. İnsanların dışındaki canlılar niçin havaların soğumasından daha çok etkilenmektedir?

Şekil 18. Hava Soğuk, Güneş Çok Uzakta... , Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Havaların soğumasının yalnızca insanları değil, diğer canlıları da etkilediği belirtilerek, öğrencilerde yardıma ihtiyaç duyan canlılar olabileceği düşüncesi uyandırılmaktadır. Bu durum, çevre duyarlılığı açısından büyük bir öneme sahiptir.

Şimşekli, Gök Gürültülü Yağışlar Artacak

Meteoroloji Mühendisleri Odası 2. Başkanı A. K. önemli uyarılarda bulundu. K. açıklamasında “Küresel ısınma ve iklim değişikliği sonucu sel, taşkın, fırtına, kuraklık gibi olayların yanı sıra yıldırım, şimşek, hortum gibi olaylarda da artışlar görülmektedir. Bu durum ne ilk ne de son olacak. Her geçen yıl iklim değişikliğinin etkisiyle bu tarz hadiselerin şiddetinde ve sıklığında artışlar görülmektedir ve görülmeye de devam edecektir.” dedi.

(Basından)
(Kısaltılmıştır.)

Şekil 19. Hava Soğuk, Güneş Çok Uzakta... , Anlayalım Yorumlayalım (Yıldırım Şen, 2024).

Bu metinde, sürdürülebilir bir çevre olmadığında küresel ısınma ve iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları olan sel, taşkın, fırtına, kuraklık, yıldırım, şimşek ve hortum gibi istenmeyen doğa olaylarının yaşanabileceği belirtilmektedir. Bu olaylara karşı hazırlıklı olmanın gerekliliği vurgulanmakta ve küresel ısınma ile iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları hatırlatılmaktadır. Sürdürülebilir bir çevrenin önemine dikkat çekilmektedir.

BİR YER DÜŞÜNÜYORUM

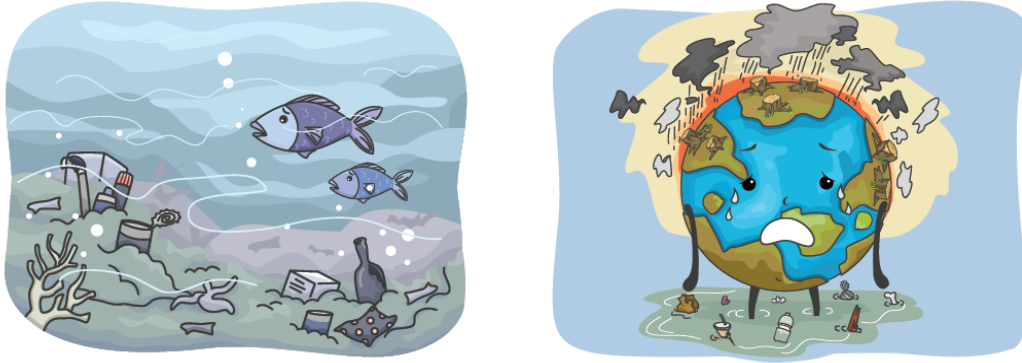
Bir yer düşünüyorum, yemyeşil, Bilemem neresinde yurdun. Bir ev günlük güneşlik, Çiçekler içinde memnun.	Haydi çocuklar, haydi, Salıncakları kurun! Başka dallarsa eğilmiş: — Yemişlerimizden buyurun!
Bahçe kapısına varmadan daha, Baygın kokusu ıhlamurun. Gölgesinde bir sıra, der gibi: — Oturun!	Rüzgâr esmez, konuşur: — Uçurtmalar uçun, çamaşırlar kuruyun. Mesut olun, yaşayın, Ana, baba, evlat, torun...

Ziya Osman SABA

Şekil 20. 6. Tema Öğrendiklerimizi Değerlendirelim (Yıldırım Şen, 2024).

Şiir, çevre sorunlarının olmadığı doğal bir ortamda her şeyin ne kadar güzel olabileceği hayalini sunar. Öğrencilere ideal bir çevre hedefi gösterilerek, çevrenin korunmasının ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamının herkese ve her şeye iyi geleceği mesajı verilir. Bu mesaj, çevre eğitimi açısından büyük bir öneme sahiptir.

E. Aşağıdaki karikatürleri inceleyiniz. Bu karikatürlerin size düşündürdüklerini defterinize yazınız.

Şekil 21. 6. Tema Öğrendiklerimizi Değerlendirelim (Yıldırım Şen, 2024).

İki karikatür de çevresel sorunları ele almaktadır. Bu karikatürlerin incelenmesi ve öğrencilerin, karikatürlerin düşündürdüklerini yazmalarının istenmesi, onlara çevreye zarar verilmemesi gerektiğini öğretmeyi amaçlamaktadır. Eğer çevreye zarar verilirse, bundan tüm dünyanın etkileneceği vurgulanmaktadır. Bu karikatürler, çevre sorunlarına dikkat çekerek, sürdürülebilir bir çevrenin tüm dünya için ne kadar gerekli olduğunu anlatmaktadır.

2. Bir şehrin beş günlük hava tahmin raporu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tarih	Hava Olayı	Sıcaklık (°C)	
		En Düşük	En Yüksek
11 Ocak Cumartesi		-12	-2
12 Ocak Pazar		-8	1
13 Ocak Pazartesi		-6	0
14 Ocak Salı		-11	1
15 Ocak Çarşamba		-12	1

Rüzgârlı

Karlı

Bulutlu

Parçalı Bulutlu

Tabloya göre aşağıdaki yorumlardan hangisi yanlıştır?

Şekil 22. 6. Tema Öğrendiklerimizi Değerlendirelim (Yıldırım Şen, 2024).

Hava tahmin raporu etkinliği ile öğrencilere hava durumu okuryazarlığı kazandırılması hedeflenmiştir. Bu tablo, öğrencileri çevre eğitimi kapsamında çevresel etkenleri yorumlamaya ve analiz etmeye yönlendirirken, aynı zamanda çevresel farkındalığı da artırmaktadır.

7. Sınıf Türkçe Kitabı

Su, doğada kaybolur mu? Araştırınız. Araştırmanız esnasında defterinize notlar alınız.

Şekil 23. Sevgi Döngüsü (Gerek, 2024).

Doğadaki doğal döngüleri keşfetmeleri için öğrencilere yönlendirici bir soru sorulmuştur. Bu soru, doğada önemli bir yaşam kaynağı olan suyun döngüsünü fark etmelerini hedeflemektedir. Çevresel döngü eğitimi açısından bu soru büyük bir öneme sahiptir.

Ha bir de suya yakın olması çok önemli tabii. “Kuşlar istediği yere uçabilir.” diye düşünmeyin. Gece-
nenin karanlığında yuvalarına yakın bir yerden su içip gelmeyi kim istemez?

Şekil 24. Sevgi Döngüsü (Gerek, 2024).

Kuşların suya yakın olmasının önemli olduğu belirtilerek çevredeki canlıların yaşamlarının kolaylaştırılması için çeşitli yerlere su bırakılması mesajı taşımaktadır. Çevresel duyarlılık açısından önemli bir metindir.

— Ama su doğada kaybolmaz ki sadece başka bir şekle bürünür. Tıpkı sevgi gibi... Bazen bir canlıya gösterdiğimiz sevgi, ondan da başka birine geçer. Ve bir de bakmışız ki tekrar bize dönmüş. Su da sevgi gibidir kaybolmaz, çoğalır, dönüşür ve bize döner.

Şekil 25. Sevgi Döngüsü (Gerek, 2024).

Suyun doğada kaybolmadığı belirtilerek çevrenin kendi içerisinde bir döngüye sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Kartalın biri bir tuzağa yakalanmış. Kurtulmak için çırpınıp duruyormuş. Oradan geçen bir çiftçi kartalın çırpınışlarını görünce onu kurtarmış. Kuşun güzelliği, duruşundaki ve bakışındaki yücelik onu çok etkilemiş ve “Haydi bakalım, sen özgür göklere yakışsın.” diyerek doğaya salıvermiş.

Şekil 26. Sevgi Döngüsü, 4. Etkinlik (Gerek, 2024).

Bu etkinlikte kartala yardım eden bir çiftçinin daha sonra kartal tarafından kurtarılması anlatılmaktadır. Çevremize ve çevremizdeki canlılara yardım etmenin, onlara önem vermenin boşa gitmeyeceği vurgulanmıştır. Çevre eğitimi destekleyen bir masaldır.

ları da atabilirler. Hayvanlar bizim sanıp da fena yanıldığımız dünyamızın, bizim hayatlarımızın süslü değil, bu dünyada bizler kadar hak sahibi, doğadan alacağı olan canlılar.

Şekil 27. Savaşa Gidenin Köpeği metni (Gerek, 2024).

Bu metin, yaşadığımız dünyanın sadece bize ait olmadığını, diğer canlıların da bizim kadar hak sahibi olduğunu vurgulamaktadır. Dünyayı ve çevreyi sadece kendimiz için değil, tüm canlıları düşünerek korumamız gerektiği ifade edilmektedir.

Bahar mevsiminin yeryüzünde ve insan psikolojisinde yarattığı değişimleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 28. Savaşa Gidenin Köpeği metni, Gelecek Derse Hazırlık (Gerek, 2024).

Bahar mevsiminde doğada bitkilerin ve hayvanların çevreyi süslemesi, insan psikolojisi üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır. Bu durum, çevrenin insan üzerindeki etkisini gözler önüne sererken, çevre eğitimi de desteklemektedir.

Sen gelince, düşlerimizdeki cemre önce havaya, sonra suya, en sonunda da bahara sevdalı yürek-
lerimize düşer. İşte o zaman içimiz kıpır kıpır, içimizde tatlı bir telaş uyanır.

Şekil 29. Bahar Türküsü (Gerek, 2024).

Doğada havanın, suyun, toprağın ısınması cemre düşmesiyle ifade edilmektedir. Öğrencilere cemre düşmesinin açıklanması çevre eğitimini desteklemektedir.

Aşağıdaki soruları resimden hareketle cevaplayınız.⁽¹⁾

1. Bulduğunuz ortamı yaşanabilir hâle getirmek için neler yapmak gerekir? Her bir öneri için en az iki neden söyleyerek açıklayınız.

Şekil 30. Bahar Türküsü, 3. Etkinlik (Gerek, 2024).

105

Birinci soruda, fabrikalar arasında kalmış, çöpleri toplanmamış ve gökkuşağının duvarda çizilmiş olduğu olumsuz bir çevre resmi sunulmuştur. Bu çevre problemlerinin neler olduğu, nasıl çözülebileceği ve yaşanabilir bir çevrenin nasıl olması gerektiği üzerine düşünülmesi teşvik edilmektedir. Çevresel sorunlara dikkat çekilmekte ve çözüm yolları aranmaktadır. Bu bakımdan çevre eğitimi açısından büyük bir öneme sahiptir.

*"Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru
Bulutları koyun gibi gütmüştür,
Okşayıp otları yaylalarda
Büvütmüştür."*

Şekil 31. Rüzgâr metni (Gerek, 2024).

Rüzgâr metni bir dinleme metnidir. Doğadaki rüzgârın döngüsünü anlatmaktadır, çevresel döngü içerisinde rüzgârın önemine vurgu yapıldığından çevre eğitimi açısından dikkat çekicidir.

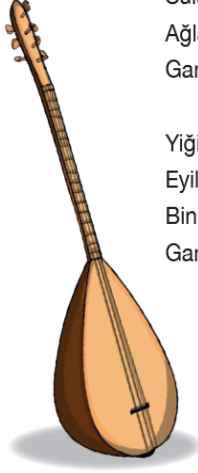
Dünya ile istasyon arasında yapılan uçuşlarda istasyona yeni ekip üyeleri ya da oksijen ve ilaç gibi erzaklar getirilmektedir. Atıklar ise atmosfere girdiğinde yanıp kül olan insansız küçük gemilerle Dünya'ya gönderilmektedir.

Şekil 32. Uzayda Yaşam metni (Gerek, 2024).

Uzay istasyonu atıklarının nasıl imha edildiğini açıklayan bir bilgi verilmiştir. Atıkların sadece dünyaya değil uzay çevresine de zarar vermemesi gerektiği belirtilmiştir. Çevresel sorunlara bütüncül bir bakış açısı sunarak, çevre eğitimi ve sürdürülebilir bir çevre anlayışını desteklemektedir.

2. Birinci dörtlükte şair, doğaya dair unsurları kullanarak hangi mesajı vermeyi amaçlamıştır? Yazınız.

GAMLANMA GÖNÜL

Koyun meler, kuzu meler
Sular hendeğine dolar
Ağlayanlar bir gün güler
Gamlanma gönül, gamlanma

Yiğit yiğidin yoldaşı
At, yiğidin öz kardaşı
Sağlıktır her işin başı
Gamlanma gönül, gamlanma

Yiğit yiğide yad olmaz
Eyilerde ham süt olmaz
Bin kaygu bir borç ödemez
Gamlanma gönül, gamlanma

Naçar KARAC'OĞLAN naçar
Pençe vurup göğsün açar
Kara gündür gelir geçer
Gamlanma gönül, gamlanma

Karacaoğlan

İncecikten Bir Kar Yağar
(Kısaltılmıştır.)

Şekil 33. Öğrendiklerimizi Değerlendirelim (Gerek, 2024).

İkinci soruda şairin mesajı verirken doğaya ait unsurlardan yararlandığı belirtilmiştir. İnsanın doğayla bir bütün olduğunu, insan ve çevrenin ayrılmaz olduğunu düşündürmesi, çevre eğitimi desteklemektedir.

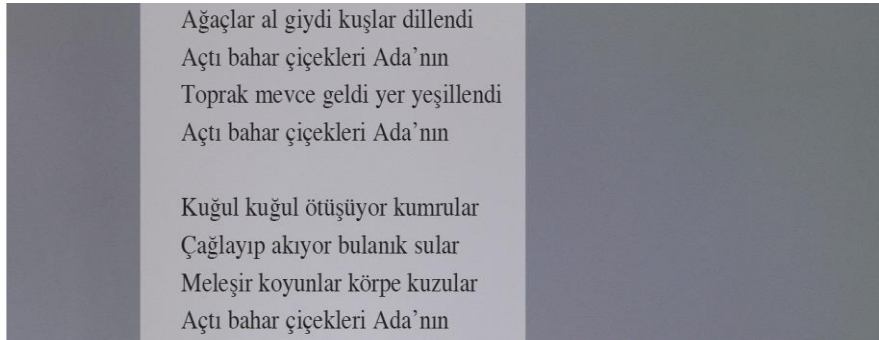
106

8. Sınıf Türkçe Kitabı:

Eğer Mars'ta suyun varlığına ilişkin herhangi bir kanıt ulaşılmamış olsaydı büyük olasılıkla gezegen ilgi çekiciliğini önemli ölçüde kaybedecekti. Çünkü su, yaşam için ön koşul kabul ediliyor. Yeryüzünde, suyun olduğu hemen her yerde yaşam bulunuyor. Mars'ta bir

Şekil 34. Kızıl Renkli Komşumuz (Saygın, 2024).

Mars'ta yaşamın olmaması, yaşamın ön koşulu olan suyun yokluğuna bağlanmaktadır. Dünya'da su bulunduğu için yaşam olduğu belirtilerek, suyun insan yaşamı için ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik açısından, suyun korunmasının önemi ifade edilmektedir.

Şekil 35. Ağaçlar Al Giydi, Kuşlar Dillendi (Saygın, 2024).

Baharın gelişiyle birlikte doğada yaşanan değişiklikler vurgulanarak, doğal yaşamın döngüsünün güzelliği ifade edilmiştir. Çevredeki bu değişimlerin farkına varılması amaçlanmış ve bu durum, çevre eğitimini desteklemektedir.

Bir sonraki sayfaya hayal gücünüzü kullanarak “mevsim değişikliklerinin canlılar üzerindeki etkileri” konulu hikâye edici (masal, fabl, hikâye vb.) bir metin yazınız. Metni

Şekil 36. Ağaçlar Al Giydi, Kuşlar Dillendi, 7. Etkinlik(Saygın, 2024).

Mevsim değişikliklerinin neler olduğu sorularak, öğrencilerin mevsimlerin canlılar üzerindeki etkilerini keşfetmeleri teşvik edilmiştir.

Kestane, kayıngiller olarak adlandırılan ağaç familyasındandır. Yediğimiz kestane ise, bu ağacın tohumudur.

Şekil 37. Kestane metni (Saygın, 2024).

Kestane ağaçlarının kayıngillerden olduğu belirtilmiş, yediğimiz kestanelerin de tohum niteliğinde olduğu açıklanmıştır. Çevresel bilinci arttıran önemli bir ifadedir.

Kestane çoğu sert kabuklu yemişlerin aksine vitamin ve mineral açısından zengin bir besin kaynağıdır. Yaę oranı düşüktür ve sindirim sistemimiz için son derece faydalı lifler ile B1, B2 ve C vitaminlerini de bol miktarda içerir.

Aynı zamanda güçlü bir antioksidan olan kestanenin, kansere karşı da koruyucu etkisi de var. Demir, kalsiyum, magnezyum, mangan, fosfor ve çinko gibi mineraller bakımından da zengin olan kestane tam bir potasyum deposudur.

107

Şekil 38. Kestane metni (Saygın, 2024).

Kestanenin, insanlar için önemli besin maddeleri içerdiği ve kansere karşı iyi bir ilaç olduğu belirtilmiştir. Bu durum, doğanın ve yaşayan çevrenin korunmasının ne kadar önemli olduğunu düşündürmektedir.

Türkiye’de yetişen tek tür olan Anadolu kestanesi, Kuzey Anadolu kıyılarından Marmara Bölgesi’nin içlerine ve Ege Bölgesi’ne kadar geniş bir alana yayılmıştır. Anadolu kestanesinin Grekler tarafından Yunanistan’a götürüldüğü, oradan da İtalya ve diğer Akdeniz ülkelerine yayıldığı bilinmektedir.

Şekil 39. Kestane metni (Saygın, 2024).

Ülkemizde kestanenin yetiştiği bölgeler ve diğer ülkelere nasıl yayıldığı açıklanmıştır. Çevrenin bir bütün olarak ele alınması gerektiği, ülkelerin sınırlarıyla çevrenin birbirinden ayrılamayacağı vurgulanmıştır. Ürünlerin yetiştiği çevresel özelliklerin açıklanması, çevre eğitimini desteklemektedir.

Kestane ağacının en büyük özelliklerinden biri de yaşlanan ağaçların parçalanarak dökülmesidir. Ağaç parçalanmaya başladığında kökten çıkardığı dallar sayesinde yeni ağaçlar yetişir. Kestane ağacının dökülen parçaları, yaprakları, dalları ve tohumları çürüyerek toprağa karışır. Humus adı verilen bu doğal gübre özellikle çiçek yetiştiricileri tarafından sıklıkla tercih edilir.

Şekil 40. Kestane metni (Saygın, 2024).

Yaşlanan kestane ağaçlarının parçaları, yaprakları, dalları ve tohumları çürüyerek çevresel geri dönüşüme katılmaktadır. Bu durum, çevrenin kendi içinde nasıl bir döngüye sahip olduğunu gösterir. Çevredeki bu sürdürülebilir geri dönüşüm sürecinin, bizler için de bir örnek teşkil etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu metin, çevre eğitimi ve sürdürülebilir bir çevre anlayışını desteklemektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın bulguları, Türkiye’de ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında çevre eğitimi ve çevre temalarının ele alındığına dair önemli veriler sunmuştur. Araştırma, özellikle 6. sınıf Türkçe ders kitabında çevre konularına önemli bir yer verildiğini, ancak 5. sınıf kitaplarında çevre bilincini geliştirmeye yönelik içeriklerin neredeyse hiç yer almadığını ortaya koymuştur. Bu durum, çevre eğitiminin tüm sınıflarda eşit ve sürekli bir şekilde verilmesi gerektiği gerçeğini vurgulamaktadır.

6. sınıf ders kitabı, diğer sınıf kitaplarına göre daha kısa olmasına rağmen, çevre eğitimi içeriği açısından %32,7 oranla en fazla yer veren kitaptır. Bu durum, çevre eğitiminin daha erken yaşlarda başlaması gerektiğini ve genç bireylerin çevresel sorunlara dair farkındalıklarının artırılmasının önemini gözler önüne sermektedir. Ancak, 7. ve 8. sınıf kitaplarında da çevre eğitimi konularına yer verilmiş olsa da, bu içeriklerin daha kapsamlı ve derinlemesine işlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Çevre temalarının Türkçe ders kitaplarında daha geniş bir çerçevede ele alınması, öğrencilere çevre sorunları hakkında daha derinlemesine bir anlayış kazandırabilir.

Çevre eğitiminin yalnızca fen bilimleri dersleri ile sınırlı kalmaması gerektiği de bu çalışmada vurgulanan bir diğer önemli bulgudur. Türkçe ders kitaplarının dil ve edebiyat dersleri ile çevre eğitiminin bütünleşik bir şekilde sunulması, öğrencilere çevreyi anlamada farklı bakış açıları kazandırabilir. Bu yaklaşım, çevre eğitiminin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, öğrencilerin çevreye karşı sorumluluklarını yalnızca bireysel değil, toplumsal bir yükümlülük olarak görmeleri gerektiği, toplum bilincinin gelişmesi açısından kritik bir öneme sahiptir.

Araştırmanın bulguları, çevre eğitiminin daha sistematik bir şekilde Türkçe ders kitaplarına entegre edilmesinin önemini açıkça göstermektedir. Çevre bilincinin geliştirilmesi için sadece müfredat değişiklikleri değil, öğretmenlerin de çevre eğitimi konusunda daha fazla donanım kazanmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Çevre eğitiminin etkinliğini artırmak için öğretmenlerin eğitim materyallerine daha fazla çevre teması eklemesi, çeşitli çevresel sorunlar hakkında tartışmalar düzenlemesi ve öğrencileri bu konularda aktif katılıma teşvik etmeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkçe ders kitaplarında çevre temalarına daha fazla yer verilmesi ve bu içeriklerin daha derinlemesine işlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda, çevre

eğitiminin tüm sınıf düzeylerinde ve tüm derslerde güçlendirilmesi, öğrencilerin çevreye duyarlı ve sorumlu bireyler olarak yetişmelerini sağlayacaktır. Bu tür bir eğitim yaklaşımı, gelecekte daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrenin inşa edilmesine katkı sunacaktır.

KAYNAKLAR

- Mayer, M. (2018). *Environmental education and sustainability: A global perspective*. Routledge.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (Erişim Tarihi:14.11.2024). 6. sınıf Türkçe ders kitabı. [E-kitap].<https://eba.gov.tr/arama?q=6.%20SINIF%20T%C3%9CRK%C3%87E%20DERS%20K%C4%B0TABI>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (Erişim Tarihi:14.11.2024). 7. sınıf Türkçe ders kitabı. [E-kitap].<https://eba.gov.tr/arama?q=7.%20SINIF%20T%C3%9CRK%C3%87E%20DERS%20K%C4%B0TABI>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (Erişim Tarihi:14.11.2024). 8. sınıf Türkçe ders kitabı. [E-kitap].<https://eba.gov.tr/arama?q=8.%20SINIF%20T%C3%9CRK%C3%87E%20DERS%20K%C4%B0TABI>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (Erişim Tarihi:14.11.2024). Türkçe 5. sınıf ders kitabı (2. dönem). [E-kitap]. https://tymm.meb.gov.tr/upload/kitap/tegm/turkce_5_2.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (t.y.). Türkçe 5. sınıf ders kitabı (1. dönem). [E-kitap]. https://tymm.meb.gov.tr/upload/kitap/tegm/turkce_5_1.pdf
- Stevenson, R. B. (2019). *Environmental education and the development of environmental literacy*. Springer.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, H. (2020). Ortaokulda çevre eğitiminin durumu ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 45(201), 55-66.